

DIE DRAU-, MUR- UND RAAB REGION IM 1. VORCHRISTLICHEN JAHRTAUSEND,

Akten des Internationalen und Interdisziplinären Symposiums vom 26. bis 29. April 2000 in Bad Radkersburg, izdavač A. Lippert, Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie 78, Wien 2001, Institut für Ur- und Frühgeschichte der Universität Wien, 373 stranice s brojnim ilustracijama.

Primljeno/Received: 2002. 04. 10.

Prihvaćeno/Accepted: 2002. 04. 11.

Nives Majnarić-Pandžić

HR 10000 Zagreb

Odsjek za arheologiju

Filozofskog fakulteta

I. Lučića 3

Simpozij o arheološkim nalazima i njihovoj svestranosti, interdisciplinarnoj interpretaciji, s područja između rijeka Drave, Mure i Rabe, održan je u štajerskom baroknom gradiću Radkersburgu, susjedu slovenske Radgone, u području za koje se odavno znalo da je arheološki vrlo zanimljivo. Tekstovi održanih predavanja objavljeni su u interuniverzitetskoj ediciji *Universitätsforschungen* koju izdaje više njemačkih i Bečko sveučilište kod poznatog izdavača arheološke literature Rudolfa Habelta u Bonnu. To su jednostavna i štedljiva izdanja, ne razbacuju se novčanim sredstvima, a izgledaju vrlo ozbiljno i zadovoljavaju sve znanstvene potrebe. U njima se izdaju svakovrsne sinteze, disertacije i monografije, ali i zbornici znanstvenih sastanaka. Temeljito predstavljanje svih saznanja, kao i još otvorenih problema u okviru jedne uže regije, upravo je objavom Radkersburškog zbornika pokazalo svu važnost i opravdanost ovako temeljitog pristupa.

U sažetoj popratnoj riječi izdavač A. Lippert uvodi u područje i razdoblje simpozija, a rezimira i čitav održani skup. Većina predavanja odnosila se na konkretno zadano područje iznošenjem novih nalaza, sintezama dosadašnjih znanja, izvještajima o rezultatima interdisciplinarnih analiza, a tek je nekoliko referata obrađivalo nalaze iz okolnih krajeva, npr. iz Hrvatske. *Prvi odjeljak knjige* rezerviran je za predavanja o povijesti naseljenosti spomenutoga međurječja. Nižu se interdisciplinarni izvještaji: *O peludnim analizama iz jugoistočne Štajerske i Gradišća*, iskorištenima odmah za predočavanje povijesti tamošnjih naselja od početka 4. tisućljeća stare ere do danas, autora R. Drescher-Schneider i L. Wicka; sljedeći referat čitavog tima autora, I. Juhász i drugih, iznio je slična ispitivanja

peluda za zapadnu Mađarsku, potpomognuta radio-karbonskim analizama.

B. Herbert i R. Wedenig predstavili su ranija temeljita *rekognosciranja istočne Štajerske prema zapisima K. Kojaleka*, sabranima u *Zbirku Kojalek*; predavači su inače vrijedne Kojalekove podatke profilirali posredstvom novih saznanja. Uz karte brojnih arheoloških nalazišta donijeli su i crteže ponekih terenskih situacija iz okolice Radkersburga.

Glavni organizator skupa A. Lippert održao je temeljni referat simpozija *o kasnobrončanodobnoj i željeznodobnoj naseljenosti kraja između Mure i Rabe*. Unatoč još nepotpunom rekognosciranju područja mogu se očitati bitne činjenice: u najmlađem vremenu kulture polja sa žarama (Ha B 3) nastaju utvrđena središta uz važne prometnice. U starijem željeznom dobu gušće je naseljena samo istočna Štajerska, dok je niz velikih utvrđenih naselja napušten krajem 8. st. stare ere. Sve do latenskog razdoblja zemlja je osrednje naseljena, a tada ponovno oživljavaju trgovački putovi i proizvodna središta, katkada upravo na položajima starih utvrđenih naselja. A. Lippertu je uspjelo prikazati tako osnovni povijesni pregled regije u posljednjem prapovijesnom tisućljeću.

B. Keramn je izvijestio *o zračnoj arheologiji u Prekomurju*, o važnom pothvatu muzeja u Murskoj Soboti koji je na taj način otkrio mnoga nova nalazišta i stvorio program za njihova buduća provjeravanja na samom terenu.

I. Šavel, vrlo aktivni arheolog na terenima Prekomurja, prikazala je svoja *novija otkrića željeznodobnih lokaliteta*.

O najnovijim sustavnim zaštitnim iskopavanjima u *Murskoj Soboti u godinama 1999. i 2000., na položaju Nova tabla*, konkretno o otkrićima iz kasnog brončanog i starijeg željeznog doba, govorio je G. Tiefengraber. Pritom je naveo i sve druge otkrivene kulturne slojeve, od eneolitika do srednjega vijeka. Istraživanja na vrlo velikoj površini dala su uglavnom u horizontalnoj stratigrafiji velik broj nalaza iz različitih epoha, što sve čeka na daljnju obradu.

U novootkrivenim naseljima iz zadnjeg prapovijesnog milenija između *Drave i Pohorja* govorila je M. Strmčnik-Gulič. S izvanrednim dijapozitivima ilustrirala je velike površine dobro očuvanih i istraženih naselja i nekropola.

Put posljednjeg prapovijesnog tisućljeća predstavila je M. Lubšina-Tušek.

Slijedi drugi odjeljak knjige koji je sabrao predavanja iz vremena kulture polja sa žarama i ranog halštata.

Temeljiti sintezni pregled o naseljenosti sjeveroistočne Slovenije dala je B. Teržan. Brojnim primjerima pokazala je prijelazni period od naselja s palisadama i opkopom, preko "raspršenih" otvorenih naselja, do prvih željeznodobnih protourbanih središta koja su živjela svoj daljnji, dobro poznati razvoj u snažno razvijenom starijem željeznom dobu Slovenije.

Svojoj omiljenoj temi vratila se ovom prilikom C. Metzner-Nebelsick iznoseći pregled tračko-kimerijskih nalaza između jugoistočne Štajerske, jugozapadne Transdanubije i sjeverne Hrvatske u njihovom značenju za kulturni razvoj u starije željezno doba. Postavivši široko u prostoru raznovrsne tipove i ukazujući na različitost njihova prihvatanja u raznim domaćim sredinama, ističe ujedno njihovu važnost za oblikovanje vodećeg halštatskog društvenog sloja u navedenom području.

P. Turk je predočio vrlo zanimljive i nove spoznaje u studiju ostava *Ha B i C* vremena iz središnje Slovenije ističući bitnu razliku karaktera u odnosu na ostave starijeg, *Ha A* vremena.

Jedna od sudionica simpozija iz Hrvatske, I. Pavišić, predstavila je svoja istraživanja na kasnobrončodobnom naselju *Špičak* u Hrvatskom Zagorju.

A. Eibner je istaknula jedno od bitnih značenja područja koje se razmatralo na simpoziju - njegovo sudjelovanje u "komunikacijama na veće udaljenosti" u starije željezno doba. Naslov njezinog u ovom svesku objavljenog predavanja vrlo je rječit - *Područje između Dunava, Drave i Save u svjetlu međusobnih kontakata i veza u starije željezno doba; glavna središta uz "Put Argonauta"*.

Dugogodišnji istraživač važnog i već znamenitog naselja u Ormožu, M. Tomanič-Jevremov, sažela je svoja otkrića pod naslovom *Urbanizacija Ormoža i njegova groblja*. Na njezino se predavanje opširno nadovezao B. Lamut obrazlažući kronologiju kasnog brončanog i starijeg željeznog doba Ormoža na temelju studija keramičkih nalaza.

Prijelaznom razdoblju iz kasnog brončanog u starije željezno doba u području Góra u komitatu Vas posvetio se G. Ilon posebno ističući zanimljive ljudske skelete iz jama u naselju Kápolnadomb. Antropološke analize koje je u dodatnom članku objavila Z. Zoffmann, razlikuju dvije grupe pokopane zajedno: gracilnu, vjerojatno stanovnike naselja s tradicijom kulture polja sa žarama, i robustnu grupu, nadošlu možda s istoka.

M. Penz je predstavio keramiku istog vremena iz jednog od visinskih naselja u jugoistočnoj Štajerskoj vezujući je kako uz ostale štajerske nalaze, tako i uz grupu Kalenderberg.

Pretposljednji odjeljak knjige sadržava predavanja o halštatskim nalazima starije, mlađe i kasne razvojne faze.

G. Tomedi je na primjeru *Fröga* predstavio *Dravu* kao važnu prometnicu u rano željezno doba, a sam lokalitet Frög vrlo prikladnim za proučavanje društvene strukture svoga vremena.

E Marton je iznijela nove terenske podatke iz Gora prikladne za pouzdanu rekonstrukciju željeznodobnih tkalačkih stanova u zapadnoj Mađarskoj. Iznoseno je i mišljenje o njihovom eventualnom kulturnom značenju u zatečenoj situaciji na terenu.

M. Šimek je predstavila nove analize koje dopuštaju dublji uvid u karakter jedinstvenog skitskodobnog grobnog nalaza u *tumulu II u Jalžabetu*. Tekst tog predavanja popraćen je botaničkom analizom R. Šošćarić.

Bilješka o predavanju N. Majnarić Pandžić o novim vrstama konjske opreme 5. do 4. st. stare ere u južnoj Panoniji popraćena je ilustracijama tipova opreme, a čitav će tekst biti objavljen u časopisu *Germania* 79, br. 2 za 2001. godinu.

Posljednji odjeljak knjige skupio je prilično malobrojna predavanja o mlađem željeznom dobu.

H. Graßl promotrio je područje kojim se bavi simpozij u svjetlu antičkih izvora. Oni omogućavaju u kombinaciji s arheološkim rezultatima točniju rekonstrukciju trase tamošnjih putova u prometni sustav.

M. Hainzmann je opet promotrio kraj omeđen *Dravom, Murom i Rabom s epigrafskog stanovišta* prateći domaća imena mjesta, plemena, božanstava i osoba na rimskodobnim natpisima.

O političkim i privrednim snagama kasnog latenskog doba u Štajerskoj, viđenima na primjeru keltskog novca, govorila je U. Schachinger, a o rezultatima iskopavanja koja je provodio Zemaljski muzej Joanneum od 1979. do 1985. na *Frauenbergu kod Leibniza* izvjestio je W. Artner. B. Kavur prikazao je opet *Meljski hrib kod Maribora kao primjer kasnoprapovijesnog naseobinskog uzorka*. Koristi tu i nova terenska rekognosciranja, a raspravlja i o kraju prapovijesnog života i početku romanizacije ovoga kraja. S. Pochmarski je na kraju svih izlaganja predstavio *rimsku vilu iz Sv. Martina na Rabi*, definiranu na temelju sustavnog terenskog obilaska i geofizičkih ispitivanja, a smještenu na ranijem prapovijesnom nalazištu.

U Radkersburgu je kraj između rijeka Drave, Mure i Rabe dobio odazivom, discipliniranim radom i sudjelovanjem brojnih sudionika solidne temelje na kojima se mogu graditi daljnja sustavna arheološka interdisciplinarna istraživanja i rješavanja ovdje

definiranih i iskazanih problema. Treba s velikim priznanjem istaknuti i izdavanje zbornika u vrlo kratkom vremenu nakon održanog skupa, a to je glavnog urednika A. Lipperta i njegove najbliže suradnike nesumnjivo stajalo mnogo zalaganja i vremena.